

Dohnal, Josef

Říká něco Dostojevskij dnešku?

Opera Slavica. 2009, vol. 19, iss. 1, pp. 58-60

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116388>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

umělecký typ stojí na poetologické křižovatce, i když náznaky budoucího literárního vývoje jsou ještě hodně retušované tradicionalistickými rámci...“ (Pospíšil, s. 39).

Na podloží látky a témy z minulosti, ale teraz dotvárané o verifikovateľné dejinné osobnosti sa zaujímali v Jiráskovej dramatickej literatúre Milan Pokorný a Miloš Zelenka v heuristickom a komparatívnom príspevku *Ke vzniku, charakteru a prvým uvedením Jiráskova dramatu Jan Roháč*. Dramatická literatúra má svoje zákonitosti a tradícia dvojdomého autora v Jiráskových autorských časoch nie je všedná, aj preto sa literárna história venuje genéze, inšpiráciám, modifikáciám, záznamom, ale predovšetkým názorovým smerovaniam autora a jeho textu v konkrétnej spoločenskej, historickej a politickej situácii. Túto triádu v aktualizovaných súvislostiach Jiráskova dramatická literatúra zosobňuje presvedčivo a výrazne. Vlastne jeho romány a dráma patria do klenotnice národnej spisby, ale aj do zázemia pevných argumentov národného historického vedomia, ktoré neoslabeje ani plynúci čas a modernizujúce sa povedomie národného i kultúrneho kontextu v kontinentálnom význame. V dramatickej spisbe Aloisa Jiráska sa ukazujú nezastupiteľnými zásobnicami informácií o príprave a osude jeho hier vyňaté aktualizácie zápisov z jeho početných zápisníkov, ktoré tvoria ťažisko archívneho fondu Jiráskovej literárnej, kultúrnej a autorskej rukopisnej pozostalosti, a to s pointou zovšeobecneného významu: „V postavě Jana Roháče můžeme spatřovat autorovu snahu nalézt a ukázat cesty, po nichž je nutno v boji za národní myšlenku jít.“ (Pokorný, Zelenka, s. 47)

Literárnohistorické sondy do rozširujúcich sa súvislostí látky a témy v kontexte autorskej tvorby Aloisa Jiráska a ich poznávacía aktualizácia v súčasnom literárnom dejepise sa v zborníku dopĺňa i takými príspevkami, ktoré majú hodnotu v pamäti uloženého autentického odkazu na autora a jeho dielo (príspevky Ladislava Hladkého o inscenovaní *Lucerny* v Hronove, Jiřího Hana o dosahu domažlického kraja v živote a tvorbe Aloisa Jiráska, zaujímavý výklad Vladimíra Richtera k vzniku a tradovaniu pomenovania psohlavci v sociéte Chodov alebo raná spomienka Miroslava Nováka na posledné stretnutie českého národa s autorom).

Ďalší blok zborníka vznikol ako sonda medzi minulosťou a prítomnosťou v poznávaní Jiráskovho diela, v aktualizovaní rezonancie jeho názorových v zlomových okamihoch národa (Ivan Dérer, Jan B. Čapek, Milan Pišút, František Kubka a Jan Fiala) alebo v komparatívnych súvislostiach národného a medziliterárneho významu.

Viera Žemberová

Říká něco Dostojevskij dnešku?

Dostojevskij dnes. Sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí (Praha, 27. listopadu 2006, Národní knihovna České republiky). Sestavily: M. Bubeníková, M. Hrabalová, R. Hříbková. Praha 2007, 184 s.

Sborník *Dostojevskij dnes* je připomenutím konference, která se konala 27. listopadu 2006 v Národní knihovně České republiky v Praze u příležitosti 185. výročí narození a 125. výročí smrti jednoho z nejvýznamnějších ruských spisovatelů všech dob, Fjodora Michajloviče Dostojevského.

Sborník je uveden dopisem Františka Kautmana, který se nemohl konference účastnit, ačkoli je právě tím českým rusistou, který se tvorbou a životem Dostojevského po celý

svůj životě nejdůsledněji zabývá. V úvodním příspěvku D. A. Dostojevského (pravnuka F. M. Dostojevského) a N. V. Švarc můžeme ve zkratce sledovat pětisetletou historii rodu Dostojevských až do samého počátku 21. století. Příspěvek je spíše balancující než badatelskou sondou, a právě proto je rámujičím číslem celého sborníku.

Navazují již jen teze zesnulého Zdeňka Mathausera *Перемена идентичности у Ф. М. Достоевского и в постмодернизме* si všímají klasického dvojnictví, pseudo-dvojnictví a antidvojnictví v tvorbě spisovatele a kladou jeho východiska do souvislosti s tvorbou postmoderny, specifické místo pak má zaměření na písemné projevy hrdinů literárních děl. Po Mathauserově příspěvku následuje stať Vladimír Svatoně *V objetí země*. Autor v ní rozvíjí myšlenku R. Grebeníčkové o tom, že Dostojevskij byl výrazně ovlivněn frenetickým romantismem a dovádí ji dále až k tvrzení, že Dostojevského hrdinové niterně spočívají na podstatě, která nepostačuje k dosažení mravní nezávislosti nebo dosažení radikálních cílů. Soudí proto, že Dostojevskému je blízký paradox a grotesknost spojené s touto po vykoupení a smyslu. Na místo Dostojevského v pluralitním filozofickém myšlení konce 19. století se zaměřuje zamyšlení Hanuš Nykla *Dostojevskij a ruská nábožensko-filozofická renesance*, v němž sleduje míru vlivu V. Solovjova a F. M. Dostojevského na skupinu filozofů patřících ke směru ruské nábožensko-filozofické renesance (mj. Šestov, Bulgakov, Berďajev, Florenskij aj.). Při porovnání jejich poměru k základním východiskům Solovjovovy a Dostojevského koncepce (antipozitivismus, křesťanský vektor myšlení, projektivismus a vztah k domácí filozofické a kulturní tradici) dospívá k názoru, že tuto skupinu filozofů více ovlivnil právě F. M. Dostojevskij.

V „historizujícím bloku“ si nejprve Radomír Vlček (*Fjodor Michajlovič Dostojevskij a duše Ruska*) všímá jednak rozsahu, který Dostojevskému věnuje T. G. Masaryk ve spisu *Rusko a Evropa*, jednak pak toho, že Dostojevskij co do svých názorů zaujímal pozici mezi slavjanofily a zapadníky, aniž by jedněm či druhým dával jednoznačně zapravdu. Bohumil Neumann následně sleduje (v příspěvku *Dostojevskij a narodnictví*), jak se do románu *Běsi* promítl Dostojevského nesouhlas s pseudorevolučními praktikami Nečajeva a jeho Pomsty lidu i revolučním radikalismem jako takovým.

Přechod k další části sborníku tvoří charakteristika Nabokovova pohledu na Dostojevského, jejímž autorem je Jiří Honzík (*Dostojevskij podle Nabokova*); upozorňuje na výrazně negativní posun Nabokovova hodnocení oproti obvyklým názorům a dovozuje, že to vůbec neznamená, že by Nabokov nebyl Dostojevským „zasažen“. Nový pohled na román *Униженные и оскорбленные* přináší G. S. Horváth (*Сиротство как метафора повествования в романе Униженные и оскорбленные*), když tvrdí, že pro správné uchopení románu je nosný pohled Ivana Petroviče, tedy autora zápisů, který určuje literárnost všech ostatních „přběhů“. Po důsledném sledování sémantiky klíčových pojmů dochází k závěru, že román je přechodem od románu-fejetonu k novému osobnímu vyprávěcímu diskursu. Dostojevského Dvojník je pak ústředním bodem zájmu dvou dalších účastníků konference; Zdeněk Pechal sleduje a podrobně analyzuje proces sociálního, psychologického a existenciálního rozštěpení Holjadkina v podivném, v několika ohledech „hraničním“ prostoru Sankt-Petěrburgu („*Druhý hlas*“ v *Dvojníku F. M. Dostojevského*), zatímco Ivana Rychlová podává charakteristiku premiérové proměny této věhlasné povídky do dramatické podoby v podání režiséra Valerije Fokina v roce 2005 (*Ф. М. Достоевский в трактовке современного русского театрального авангарда*) a upozorňuje na některé proměny dané přenosem z jazyka prózy do jazyka divadla. Povídkové tvorbě je věnován i příspěvek Radky Hříbkové, který upozorňuje na příslušnost dvou zvolených povídek k žánru světeč-

ní povídky (*Жанр праздничного рассказа в творчестве Ф. М. Достоевского*); současně však upozorňuje i na fakt, že Dostojevskij do žánru promítá existenciální otázku a psychologismus a že jsou obě povídky v *Deníku spisovatele* propojeny s publicistickými úvahami.

Následující část sborníku se zabývá několika aspekty recepcce Dostojevského díla v českém prostředí. Oldřich Richterek hledá styčné body mezi ruským klasikem a dnešním čtenářem (*F. M. Dostojevskij a současný český čtenář*), nalézá je v antitetičnosti, hledačství, „vyšinutosti“, stálé změně a neklidu, který nutí čtenáře k zamyšlení. *Poznámky k tématu Dostojevskij jako překladatelský problém* od Aleny Morávkové bilancují její osobní zkušenosti s tím, jak adekvátně přenést některé z fines spisovatelových textů do českého jazyka tak, aby zůstalo co nejvíce zachováno z polylogičnosti i ze sémantických impulsů originálního textu. Bilancující je pak passus *F. M. Dostojevskij ve vyslání Českého rozhlasu* od Míluše Bubeníkové s cennou přílohou, ve které podává přehled pořadů ČR inspirovaných tvorbou ruského klasika dovedený od roku 1945 až do roku 2007. Tuto řadu pak uzavírá průřezové zamyšlení Květuše Lepilové nad tím, jak výrazně byl Dostojevskij vnímán, sledován a hodnocen nejvýznamnějšími českými literárními kritiky a badateli (*Ф. М. Достоевский и чешская критика XX века*). Sborník pak uzavírá výčet akcí Společnosti Dostojevského v Praze za léta 2004–2006, fotografie z konference a jmenný rejstřík a rejstřík děl.

Sborník je dokladem poctivého badatelského zájmu o dílo F. M. Dostojevského v současné české rusistice literárněvědné, filozofické i historické. Autoři, kteří se konference zúčastnili, dokázali nejen to, že spisovatelovo dílo je stále inspiruje, ale hlavně to, že jeho osobnost a tvorba patří k tomu nejdůležitějšímu, co ruská literatura XIX. století přinesla – a to zdaleka ne jen Rusku, ale i českým rusistům, literátům, filozofům, historikům, psychologům a sociologům a konečně – nebo možná hlavně – českým čtenářům. Kromě vysokého ocenění kvality přednesených a ve sborníku publikovaných příspěvků je třeba poděkovat i za velmi dobrou redakční práci – příspěvky jsou logicky řazeny, rejstříky jsou svědomitě zpracovány, texty graficky pečlivě upraveny.

Josef Dohnal

Adam Mickiewicz a Slované

Adam Mickiewicz a Slované. (Materiály z mezinárodní vědecké konference uskutečněné v Ostravě ve dnech 29.–30. listopadu 2005 u příležitosti 150. výročí úmrtí Adama Mickiewicze) Red. Balowski, M., Ostrava 2008, 347 s.

Tři vysoké školy Ostravská univerzita, její Filozofická fakulta, Univerzita Adama Mickiewicze v Poznani a Pedagogická univerzita ve Vilni zorganizovaly k 150. výročí úmrtí Adama Mickiewicze (1798–1855) mezinárodní vědeckou konferenci, která se konala v Ostravě ve dnech 29.–30. listopadu 2005. S jistým zpožděním, což ale nijak nezhodnocuje význam konference, vyšel péčí Filozofické fakulty Ostravské univerzity pokonferenční sborník *Adam Mickiewicz a Slované*. Vědeckým redaktorem publikace je profesor Katedry slavistiky Ostravské univerzity Mieczysław Balowski (byl také hlavním organizátorem konference). Sborník na 347 stranách spolu s obálkou a doprovodnými ilustracemi, odkazujícími k místům Mickiewiczova věznění a polskému národnímu symbolu Ostré Bramě